

خیلواکی

استقلال

www.esteqlaal.net

۱۸ فروری، ۲۰۲۴

می اسکینازی

ترجمه: خانم رقیه حبیب – به اهتمام . م. نظام

زنان افغان

تعلیم و فعالیت های اجتماعی در عصر امانی

۱۹۱۹ – ۱۹۲۹

قسمت سوم

در تمام دوره سلطنت امان الله خان به استثنای چند ماهی در ۱۹۲۴ مکتب مستورات فعال بود و این سال مسدود شدن مکتب به علت شورشی رخ داد که مردم و قبایل خوست در برابر پروگرام اصلاحات امان الله خان ایجاد کرده بودند. امیر، لویه جرگه ایرا در پیغمان دایر کرد تا طرق رفع شورش را جستجو کند و عملی نماید. در واقع تحت فشار طبقه روحانی یعنی (علماء) که با اصلاحات سخت مخالف بودند و آن موادی که عناصر محافظه کار با آن مخالفت میورزیدند، مورد بحث و مذاقه قرار گرفت، از انجمله بطور مشخص موضوع تعلیم دختران جوان خارج از منزل و چادری برای زنان، در صدر مباحثات قرار داشت.

در مباحثات لویه جرگه یا مجلس کبیر ملی، امیر امان الله خان دلایلی اقامه نمود که از جمله یکی حدیث نبوی (ص) بود که « طلب العلم فریضة علی کل مسلم و مسلمة » را ارشاد فرموده است و

اینکه نباید زن در فضای تاریک جهل نگهداشته شود، زیرا او در منزل معلم اطفال خویش است. همچنان در مورد چادری برای دختران، چون مکتب مستورات جای امن است و معلمات همه از طبقه نسوان میباشند، کدام تشویشی ندارد.

ممالک مسلمان دیگر مثال آورده شد که در آنجا ها با موافقت (علماء) مکاتب متعدد برای دختران وجود دارد. با این وصف محافظه کاران در مجلس مؤفق شدند و مجلس به تاریخ ۳۱ جولای خاتمه یافت و مکتب مسدود گردید.

به قول یکنفر آلمانی به نام «اس. بیک» که خود ناظر اوضاع بود، پس از سه ماه دوباره دختران مکتب در جاده ها دیده شدند که در مکتب اولی نه، بلکه بسوی قصر شاهی میرفتند و در آنجا در مکتب خانگی برای چندی تدریس در یکی از برج ها که در جوار باغ وزارت خارجه موسوم به برج کمپونیر واقع بود، ادامه یافت و بدون اینکه خبر مسدود شدن و باز شدن آن در جراید نشر شود، مکتب دوباره باز گردید.

مکتب مستورات از ابتدائیه به رشديه ارتقاء یافت و در سال ۱۹۲۶ بقول یک شاهد عینی، عده شاگردان سه صد و یکنفر بود که از آنجمله دو صد و نود نفر در صنوف ابتدایی و یازده نفر در صنف رشديه مصروف تحصیل بودند و بقول یک شاهد دیگر، در سال ۱۹۲۸ این عده هشتصد نفر گفته شده است.

نصاب درسی همان بود که در مکتب و مکاتب پسران تدریس میشد، مانند دنیات، فارسی، مشق، املاء و انشاء، حساب، هندسه، تاریخ، جغرافیه و بر علاوه رسم و موسیقی، سوزن دوزی که برای این مضامین جوایز هم داده میشد.

مواد درسی از طرف وزارت معارف تهیه گردیده و کتب به سویه هر صنف طبع میگردد. مشاهده یک کتاب قرائت و دنیات و تدبیر منزل نشان میدهد که بعضی از کتب خواه تألیف و یا ترجمه، خاص مکتب دختران بود و نیز چهار جلد زندگینامه زنان که اکثراً مسلمان بودند و باهم با عناوین مختلفه واجد شهرتی محسوب میشدند، به اجازه وزیر معارف فیض محمد خان به ممتاز ترین شاگردان چهار صنف اولیه دوره متوسطه اختصاص داده شد.

امان نسوان از سلسله ایکه در سالهای ۱۲۹۱- ۱۲۹۳ (۱۹۱۲- ۱۹۱۴) در سراج الاخبار نشر گردیده بود، الهام میگرفت. در آن روزگاری که زن افغان هنوز به تعلیم و تربیه دسترسی نداشت و عده ای باسواد انگشت شمار بود، مقالات محمود طرزی تحت عنوان (ناموران زنان جهان) ندایی بود فقط برای چند خواننده تصادفی و خاصتاً برای آنایکه بر کشور و بر مردم خود حکمروایی و

حکومت میکردند. جواب او به موج انتقادی که برخاسته بود: "آیا برای جلوگیری از جهالت انانیه و تعلیم و تربیه آینده شان چگونه تدبیر و اندیشه باید کرد؟"

جواب این سوال پس از ده سال با گشایش مکتب مستورات داده شد و باید گفت که همه مساعی درین راه فقط در شهر کابل متمرکز بود که این دربار و حکومت و وابستگان آنها بودند که به نحوی از انحا و به پیمانۀ وسیع، در قدم اول ازین نو آوری ها بهره مند شدند.

همچنان مکتب مستورات، مکتب پسران امانیه (۱۹۲۳) فرانسوی زبان و مکتب امانی (۱۹۲۴) جرمنی زبان، ازین امر مستثنی نبودند. البته در آغاز امر، اما با بلند رفتن شاخص تقاضا ها، طبقات عامه نیز به آن مکاتب راه یافتند. در نواحی مختلف پایتخت مکاتب ابتدایی زیادی برای پسران بوجود آمد و همچنان در ولایات، بقول امان افغان، در سال ۱۹۲۸ تعداد مکاتب به یکصد و هشتاد و دو میرسید. ولی برای دختران از جمله سه مکتبی که در آغاز دهه به فرمان شاهی اعلان شده بود، تنها مکتب مستورات جوابگوی خواست ملکه بود. مکتب عصمت در خاطرۀ کسانی که با ایشان گفتگو شد روشن باقی نبود و نیز از مکتب حرفوی یکنفر هم چیزی بخاطر نداشت.

در اعلان وزارت معارف که از مردم دعوت میشد تا در صورت خواهش شمول دختران شان در یک مکتب ابتدایی جدید که باید در کابل افتتاح میشد، ثبت نام کنند، واضح میگردید که امیر امان الله خان در نظر داشت تا مکتب مستورات یگانه مکتبی برای دختران باقی نماند. بقول یکنفر امریکایی که در تابستان ۱۹۲۸ به افغانستان رفته بود، همان سال در کابل تأسیسات هفتگانه فعال بودند، اما مکتب مستورات از پنجاه نفر شاگردی در آغاز، در مدت کمتر از هشت سال دارای هشتصد شاگرد بود و بزرگترین مکتب در عصر خود شمرده میشد. بعد ها بسیار دیر تر، یک مکتب دیگر در ناحیه چنداوول بنام مکتب سه دکان وجود داشته و سر معلمۀ آن زنی بود بنام رابعه، دختر منشی نذیر که بیک خانواده با سوادی که از هند آمده بودند، منصوب میگردید.

نتیجۀ مساعی امیر امان الله خان در رابطه به نهضت زن، منحصر به انکشاف چشمگیر مکتب مستورات نبوده، بلکه اسماء رسمیه به پیروی از پلانهای شوهرش محمود طرزی، آمادگی نشر مجله مخصوص زنان را روی دست گرفت. خودش مدیریت آنرا عهده دار شد و روح افزا را که قبلاً از او نام بردیم، بحیث سکرتر (سر محرره) تعیین نمود. با پرده برداری معمول در بالای صفحه اول آن مجله تنها حرف اول اسمای این دو نفر بنظر میرسید. اولین شماره (ارشاد النسوان) مجله هفته وار به تاریخ ۲۷ حوت ۱۲۹۹ برابر با ۱۷ مارچ ۱۹۲۱ به نشر سپرده شد و هر پنجشنبه انتشار می یافت؛ ولی از مدت دوام نشر مجله معلوماتی بدست نیامده است.

مضامین (ارشاد النسوان)، خبر های داخلی و خارجی و محور نشرات اخبار مربوط به جهان زن بود که چگونه پس ازین زنان افغان بر علاوة وظایف خانوادگی و روابط عاطفی دوستانه، در حلقه وسیع اجتماع خویش داخل میشوند. طور مثال، از اجتماع زنان در باغ بابر روز اول سال، یعنی در میله نوروز و اعیاد دیگر یاد آور میشود که مردم پیاده و در گادی و بس ها با اطفال خرد سال برای میله و تفریح به آنجا هجوم میبردند و بعضی کالا ها وسامان ها را در نوعی دوکان های چوبی که برای زنان هم اختصاص داده بودند، عرضه می نمودند. در چنین میله ها مأمورین حکومتی و شاگردان مکتب مستورات هم سهیم میشدند. یکنفر از آنجمله بنام کبرا متعلمه صنف پنجم برای زنان در حمایت و در مفاد تعلیم و تربیه زن و ترجیح دادن چادری از تکه وطنی سخنرانی داشت، زیرا توده زنان خارج از منزل همان چادری عنعنوی را بسر میکردند.

از سویی هم در مراسم رسمی یک عده از زنانی که یا از نگاه موقعیت و یا استعداد و هنر و یا فعالیت و کار آموزی خود برجستگی داشتند، به دربار ملکه پذیرفته میشدند؛ یکی ازین مراسم سالگرد استقلال و سلطنت امیر امان الله خان بود که همه ساله در تاریخ معین آخر زمستان تجلیل میشد و همچنان امان افغان در سال ۱۹۲۴ از هیئت زنان کارگر دستگاه های نساجی که نزد ملکه مادر (علیا حضرت) پذیرفته میشدند، ذکر میکند. در سالهای بعد از پذیرفته شدن خانم های صدر اعظم و دیگر وزرا و مأمورین بلند رتبه وزارت معارف و مخصوصاً خانم های سفرا و متخصصان خارجی خبر میدهد.

سال دیگر قدم تازه ای هنگام جشن استقلال در فصل تابستان در پغمان برداشته میشود؛ در یکی از البوم های رسمی که در پاریس طبع و چاپ شده، هنگام جشن استقلال در آنسال که با مراسم شاندارتری تجلیل شده بود، فوتوی (ملکه ثریا) با اینکه از عقب عکس برداری شده، واضحاً شناخته میشود که دو نفر خانم افغان دیگر نیز با او هستند. همه لباس های شیک غربی بتن و کلاه مد روز بسر دارند و بدون چادری پای یک عمارت، اکلیل های گل میگذارند. برای مطالعه قسمت های قبلی، لطفاً بر لینک های آتی کلیک نمایید:

<http://www.esteqaal.net/images/M.Eskinazi-Zanan-Afghan.pdf>

<http://www.esteqaal.net/images/M.Eskanazi-Zanan-Afghan-.pdf>

پایان قسمت سوم

salamwatanam@gmail.com